

Nuorten äänen pitää kuulua!

Nuorten osallisuus päätöksenteossa

Nuorten äänen pitää kuulua!

Nuorten osallisuus päätöksenteossa

Tiia Hipp
Kirsi Pollari
Saga Luoma

Sisällys

Tiivistelmä	4
1. Johdanto	5
2. Lasten ja nuorten vaikuttamistyö osana osallisuutta	8
2.1 Oikeus osallisuuteen	9
2.2 Osallisuuden käsitteestä	11
2.3 Osallisuus Suomessa	13
3. Lasten ja nuorten näkemyksiä vaikuttamistyöstään	15
3.1 Kyselyn toteutus	16
3.2 Vaikuttamisen tavat	18
3.3 Avaimet osallisuuteen	20
3.4 Osallisuuden esteistä	23
3.5 Kenellä on valtaa?	25
3.6 Lasten ja nuorten vaikuttamistyön hyödyt	27
3.7 Onko lapsilla ja nuorilla tasavertainen mahdollisuus osallistua?	31
4. Miten osallisuutta voidaan edistää?	34
Lähteet	

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastellaan lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, miten he voivat osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin.

Useissa selvityksissä ja tutkimuksissa on noussut esille, että lasten ja nuorten mukaan heidän mielipiteitään kysytään liian harvoin, ja lapset ja nuoret toivovat, että aikuiset kuuntelisivat heitä enemmän päätöksenteossa. Lapset kokevat, etteivät aikuiset ota heidän näkemyksiään tai vaikuttamistyötään vakavasti. Halusimme selvittää, miten lapset ja nuoret näkevät oman vaikuttamistyönsä edellytykset, miksi ja miten he sitä tekevät ja millaisia onnistumisen kokemuksia tai haasteita he ovat kokeneet. Halusimme myös löytää eväitä sille, miten lasten ja nuorten vaikuttamistyötä voitaisiin edistää

Taustaa kyselylle

Lapsille ja nuorille vaikutusmahdollisuudet omassa arjen ympäristössä ovat tärkeitä. He haluavat, että heidän näkemyksiään kunnioitetaan perheessä, koulussa ja harrastuspaikoissa. Lapset ja nuoret haluavat kuitenkin vaikuttaa myös muissa kuin ”perinteisissä” lasten ympäristöissä. He kokevat yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkitykselliseksi, kunhan aikuiset vain uskovat heidän kykyihinsä ja näkemyksiinsä. Mahdollisuus vaikuttaa ei toteudu yhdenvertaisesti eri lapsiryhmien välillä, vaan osa lapsista joutuu kamppailemaan osallistumisoikeuksiensa puolesta muita enemmän. Vaikuttamistyössä tuleekin ottaa huomioon lasten ja nuorten erilaiset lähtökohdat ja mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa.

Johtopäätökset

Kyselymme oli pienimuotoinen eikä sen tuloksia voida yleistää. Tulokset kuitenkin kuvaavat hyvin lasten ja nuorten vaikuttamistyössään tärkeinä pitämiä asioita, joita peilasimme aiempiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Lasten ja nuorten mielestä aikuisten tekemät päätökset vastaavat paremmin heidän tarpeisiinsa, kun lapsia on kuultu päätöksentekoprosessissa. Suuri osa vastaajista piti omaa toimintaa ja yhdessä tekemistä tärkeänä muutosten aikaansaamiseksi. Lapsille ja nuorille on tärkeää, että päätöksentekijät arvostavat heidän työtään. Aikuisten tuki ja ohjaus toiminnassa koettiin merkittäväksi voimavaraksi.

TERMIEN SELITYKSET

Osallisuus :

Osallistumisen ja osallisuuden käsitteet ovat monimuotoisia eivätkä aina selkeästi määriteltävissä. Tässä kyselyssä kiinnostuksemme kohteena oli nimenomaan lasten ja nuorten vaikuttamistyö osallistumisen ja osallisuuden muotona.

RAPORTIN AINEISTO

Kerättiin verkkokyselyllä kesällä

2018.

Kyselyyn vastasi

72

vastaajaa, jotka olivat

11–17

vuotiaita.

Pääosa vastaajista toimii lasten tai nuorten valtuustossa, foorumissa tai parlamentissa.

1.

Johdanto

Tämän Lastensuojelun Keskusliiton kyselyn lähtökohtana on ollut useissa eri selvityksissä ja tutkimuksissa esille tuotu havainto siitä, että lasten ja nuorten mukaan heidän mielipiteitään kysytään liian harvoin. Lapset ja nuoret toivovat lähes säännönmukaisesti, että aikuiset kuuntelisivat heitä enemmän päätöksenteossa.¹ Lapset ja nuoret korostavat usein myös sitä, etteivät aikuiset ota heidän vaikuttamistyötään vakavasti. Aikuiset eivät joko näe lapsia riittävän kompetentteina tai arvosta lasten näkemyksiä. Halusimme kyselyllämme selvittää, miten lapset ja nuoret itse kokevat osallistumismahdollisuuksiensa toteutumisen.

Osallistumisen ja osallisuuden käsitteet ovat monimuotoisia eivätkä aina selkeästi määriteltävissä. Tässä selvityksessä kiinnostuksemme kohteena oli nimenomaan vaikuttamistyö osallistumisen ja osallisuuden muotona. Olimme kiinnostuneita siitä, miten lapset ja nuoret itse näkevät oman vaikuttamistyönsä, miksi he sitä tekevät, millaisia onnistumisen kokemuksia tai haasteita he ovat kokeneet toiminnassaan ja miten lasten ja nuorten vaikuttamistyötä voitaisiin heidän mielestään paremmin edistää.

Kyselyymme vastanneiden lasten ja nuorten näkemykset valottavat hyvin heidän tekemänsä vaikuttamistyön lähtökohtia ja merkityksiä. Vastaavia huomioita on esitetty lasten osallisuudesta myös aiemmin: lasten ja nuorten mielestä aikuisten ei tule päättää lapsia ja nuoria koskevista asioista heitä kuulematta. Päätökset ja toimet vastaavat paremmin lasten tarpeisiin, kun heillä itsellään on ollut asiaan sanansa sanottavana.

Lapsille ja nuorille vaikutusmahdollisuudet omassa arjen ympäristössä ovat tärkeitä. He haluavat, että heidän näkemyksiään kunnioitetaan perheessä, koulussa ja harrastuspaikoissa.² Lapset ja nuoret haluavat kuitenkin vaikuttaa myös muissa asioissa kuin niissä, jotka liittyvät ”perinteisiin” lasten ympäristöihin. He kokevat yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkitykselliseksi, kunhan aikuiset vain uskoisivat lasten kykyihin ja luottaisivat heidän näkemyksiinsä.³

Useissa tutkimuksissa on esitetty huoli siitä, että mahdollisuus vaikuttaa ei toteudu yhdenvertaisesti eri lapsiryhmien välillä, vaan osa lapsista joutuu kamppailemaan osallistumisoikeuksiensa puolesta muita enemmän. Yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet ovatkin iso kysymys osallisuus oikeuksien toteutumisessa. Kuinka lasten osallisuutta voidaan tukea varhaislapsuudesta alkaen, jotta heillä olisi kehittyvien valmiuksiensa myötä aina vain parempi mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon?

YK:n lapsen oikeuksien komitean vuoden 2018 keskustelupäivässä useat lapset ja nuoret ilmaisivat halukkuutensa nostaa esille haavoittavassa asemassa elävien lasten asemaa, vaikka heillä itsellään ei kyseisiä vaikeuksia elämässään ollutkaan tai ne kuuluivat jo lasten menneisyyteen.⁴ Lapset kertoivat ryhtyneensä vaikuttamistyöhön auttaakseen niitä lapsia, joiden oikeuksia oli loukattu ja jatkuvasti loukataan. Pohdittavaa ja kehittämisen varaa on edelleen siinä, miten voimme luoda kaikille lapsille ja nuorille sopivia

1 Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Kyselyraportti lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta, 2017.

2 Stenvall 2018.

3 Children Human Rights Defenders: The views, perspectives and recommendations of children across the world, 2018.

4 Day of General Discussion: "Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders" 28.9.2018.

ympäristöjä ja vaikuttamisen areenoita yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien toteutumiseksi.

Tämän pienimuotoisen kyselyn perusteella ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, eikä sen tuloksia voida yleistää laajemmassa mittakaavassa. Kyselyn tulokset kuitenkin kuvaavat hyvin kyselyyn vastanneiden lasten ja nuorten vaikuttamistyössään tärkeinä pitämiä asioita, joita oli mielenkiintoista peilata aikaisempiin tutkimuksiin ja aiheeseen liittyviin selvityksiin.

Raportin lopussa esitämme suosituksia lasten ja nuorten vaikuttamistyön edistämiseksi. Ehdotukset perustuvat kyselyyn saamiimme vastauksiin sekä muuhun asian kannalta merkittävään aineistoon.

Lämmin kiitos kaikille kyselyyn vastanneille lapsille ja nuorille!

Lasten osallistumismahdollisuudet ja vaikuttamistyö ovat olleet Lastensuojelun Keskusliitossa (LSKL) esillä erityisesti uuden strategiakauden aikana. LSKL:n strategian⁵ yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että lasten ja nuorten osallisuus toteutuisi eettisesti kestäväällä tavalla. Vuoden 2018–2019 toimintasuunnitelman⁶ mukaan LSKL:ään on tarkoitus luoda rakenteet, joilla osallisuus voi kiinnittyä osaksi keskusliiton kaikkea toimintaa. Yksi merkittävä tekijä osallisuuden edistämistä tukevassa toiminnassa on vuonna 2018 toimintansa aloittanut Lastensuojelun Keskusliiton osallisuuden edistämisen neuvottelukunta,⁷ johon kuuluu 52 jäsentä keskusliiton jäsenyhteisöistä. Idea lasten vaikuttamistyöhön liittyvästä kyselystä syntyi osallisuuden edistämisen neuvottelukunnan ensimmäisessä kokouksessa tammikuussa 2018.

5 Lastensuojelun Keskusliiton strategia 2018–2021 Koska lapset ovat tärkeintä, mitä meillä on.

6 Lastensuojelun Keskusliiton toimintasuunnitelma 2018–2019.

7 Lastensuojelun Keskusliiton neuvottelukunnat <https://www.lskl.fi/keskusliitto/organisaatio/>

2.

Lasten ja nuorten
vaikuttamistyö osana
osallisuutta

2.1 Oikeus osallisuuteen

Kaikki lapset ja nuoret haluavat olla mukana ja osallisena yhteisössään. He haluavat tulla ymmärretyiksi ja saada tietoa siitä, mitä ympärillä tapahtuu, sekä vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsen oikeus osallistua perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, kansainvälisiin poliittisiin asiakirjoihin, kansalliseen lainsäädäntöön sekä suosituksiin ja ohjelmiin.

Lasten⁸ oikeus osallistua kiinnittyy vahvasti perus- ja ihmisoikeussääntelyyn. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991, jäljempänä lapsen oikeuksien sopimus) sekä useat muut ihmisoikeussopimukset⁹ velvoittavat niihin sitoutuneita valtioita toimenpiteisiin, joilla lasten osallisuutta voidaan vahvistaa ja tukea. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla takaa jokaiselle lapselle, joka kykenee muodostamaan näkemyksensä, oikeuden ilmaista ne vapaasti kaikissa häntä koskevissa asioissa ja oikeuden saada oman näkemyksensä huomioon otetuksi.¹⁰ Tämä koskee sekä yksittäistä lasta että lapsiryhmiä. Lapsen näkemykset häntä koskevissa asioissa on selvitetävä ja otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (12 artikla 1 kohta). Sopimuskohta velvoittaa myös antamaan lapselle mahdollisuuden tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa (12 artikla 2 kohta).

Artiklassa 12 ei käytetä varsinaisesti sanaa osallistuminen, mutta YK:n lapsen oikeuksien komitea, joka valvoo ja edistää YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa sopimusvaltioissa, on todennut, että käytännössä juuri siitä on kysymys.¹¹ Komitean mukaan osallistumisen käsitteellä kuvataan käynnissä olevia prosesseja, joihin kuuluu lasten ja aikuisten välistä, vastavuoroiseen kunnioitukseen perustuvaa tiedon jakamista ja vuoropuhelua ja joissa lapset voivat oppia, miten heidän näkemyksensä ja aikuisten näkemykset otetaan huomioon ja miten ne vaikuttavat tällaisten prosessien lopputulokseen.¹²

Lasten oikeus osallistua on kirjattu myös kansalliseen lainsäädäntöömme. Suomen perustuslain (731/1999) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (6.3 §). Säännöksellä halutaan korostaa, että lapsia tulee kohdella sekä aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina, periaatteessa yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä että keskenään yhdenvertaisesti. Jokaista lasta tulee siis kohdella yksilönä, ei pelkästään passiivisena toiminnan kohteena.

8 Tässä julkaisussa lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä YK:n lapsen oikeuksien määrittelyn mukaisesti. Lapsen oikeuksien sopimuksen 1 artiklan mukaan: "Tässä yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin."

9 Esimerkiksi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) 7 artiklan 3 kohta velvoittaa siihen, että "vammaisilla lapsilla on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa heihin vaikuttavissa asioissa ja että heidän näkemyksilleen annetaan asianmukainen painoarvo heidän ikänsä ja kypsyytensä mukaisesti, yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa, ja että heillä on oikeus saada vammaisuutensa ja ikänsä mukaista apua tämän oikeuden toteuttamiseksi."

10 YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla kiinnittyy vahvasti sopimuksen 13–17 artikloihin: lapsen oikeuteen ilmaista vapaasti mielipiteensä (13 artikla), ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen (14 artikla), yhdistymisvapauteen ja rauhanomaiseen kokoontumisvapauteen (15 artikla), yksityisyydensuojaan (16 artikla) ja oikeuteen saada tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä (17 artikla).

11 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 Lapsen oikeudesta tulla kuulluksi, kohta 3.

12 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 Lapsen oikeudesta tulla kuulluksi, kohta 3

Toisaalta lapset tarvitsevat erityistä suojelua ja huolenpitoa. Säännös tarjoaakin perustan lasten positiiviselle erityiskohtelulle, joka turvaa lasten tasa-arvoista asemaa aikuisväestöön nähden.¹³

Perustuslain 14.4 §:ssä säädetään, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Säännös yhdessä perustuslain 6.3 §:n kanssa edellyttää, että myös lapsille turvataan mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin heidän kehitystään vastaavasti. Lainkohdassa ei täsmennetä niitä keinoja, joilla julkisen vallan tulee edistämismahdollisuutensa täyttää, mutta lain perusteluissa tuodaan esille yhtenä keinoesimerkkinä erilaisia osallistumisjärjestelmiä koskevan lainsäädännön kehittäminen.¹⁴

Lisäksi useissa eri substanssialueissa on velvoitteita, jotka liittyvät lapsen osallistumisoikeuksiin. Muun muassa kuntalaissa, nuorisolaissa, laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, lastensuojelulaissa, sosiaalihuoltolaissa, mielenterveyslaissa sekä laissa potilaan asemasta ja oikeuksista on säädetty lapsen oikeudesta osallistua ja vaikuttaa joko itseään koskevassa asiassa tai lapsiryhmänä. Esimerkiksi kuntalaki edellyttää, että nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä (26.1 §).

Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea korostaa sekä yksittäisten lasten että lapsiryhmien esiin tuomien näkemysten ja mielipiteiden arvoa sekä niiden huomioimisen tärkeyttä yhteiskunnallisessa ja poliittisessa päätöksenteossa ja suunnittelussa sekä lainsäädännössä. Valitettavasti monet lapset ja nuoret itse kokevat, että heidän näkemyksiään ja mielipiteitään kysytään liian harvoin heitä koskevissa asioissa.¹⁵

Lasten osallistumisoikeuden toteutuminen on pitkälti kiinni heidän tiedonsaantioikeutensa toteutumisesta. Se on perusedellytys sille, että oikeus näkemysten ilmaisemiseen voi toteutua kunnolla.¹⁶ Lapsen oikeuksien sopimuksen 42 artikla edellyttää, että sopimusvaltio sitoutuu saattamaan sopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti. Lasten tulee saada tietoa ikänsä ja valmiuksiensa kannalta sopivassa muodossa kaikista heitä koskevista asioista.

Vaikka lasten tietoisuus omista oikeuksistaan on heidän osallistumisansa kannalta keskeistä, esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta tiedottamisessa on silti vielä puutteita. Lastensuojelun Keskusliiton vuoden 2016 kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista 56 % oli kuulunut lapsen oikeuksien sopimuksesta ja 42 % arveli, että sitä oli käsitelty koulussa. Tämän raportin kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista 65 % oli saanut toiminnassaan tietoa tai koulutusta lasten oikeuksista. Tietoa ei siis ollut saanut tai sitä ei muistanut saaneensa 35 % vastaajista.¹⁷

13 Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta, HE 309/1993 vp, s. 45.

14 Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta, HE 309/1993 vp, s. 62.

15 Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Kyselyraportti lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta, 2017. Lastensuojelun Keskusliiton kyselyyn vastanneista lapsista 57 % koki, että heidän mielipidettään kysytään liian harvoin heitä itseään koskevissa asioissa.

16 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 Lapsen oikeudesta tulla kuulluksi, kohta 82.

17 Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Kyselyraportti lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta, 2017.

Lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisessa niitä tukevilla rakenteilla on paljon merkitystä. Ne eivät kuitenkaan yksistään riitä, vaan lainsäädännön ja palveluiden kehittämisen lisäksi lapsiystävälliseen toimintaan tulisi myös turvata riittävät resurssit. Erityisen suuri merkitys on lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten asenteilla ja vuorovaikutustaidoilla.

YK:n lapsen oikeuksien komitean keskustelupäivässä ”Lapset ihmisioikeuksien puolustajina” lapset toivat esille, että yhtenä merkittävänä esteenä heidän vaikuttamistyölleen on se, etteivät aikuiset ota heitä vakavasti. Lapsia ei nähdä kykenevinä ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, eikä heidän näkemyksiään arvosteta samalla tavoin kuin aikuisten mielipiteitä.¹⁸ Silti lapset kokevat vaikuttamistyönsä tärkeänä ja näkevät oman roolinsa merkittävänä.

Lastensuojelun Keskusliiton vuoden 2017 kyselyssä 65 % lapsista ja nuorista toi esille, että aikuiset tekisivät parempia päätöksiä, mikäli ottaisivat lasten mielipiteet huomioon.¹⁹ Aikuisten ymmärrys lapsille tärkeistä asioista tai esimerkiksi palveluiden hyvästä laadusta voi selvästi poiketa lasten omista näkemyksistä. Tästä syystä lapsille merkitykselliset asiat eivät käy ilmi yksinomaan aikuisten käsityksistä vaan kuuntelemalla lapsia ja huomioimalla heidän näkemyksensä.

2.2 Osallisuuden käsitteestä

Osallisuus on keino päästä käsiksi muihin oikeuksiin ja sitä kautta yhteiskunnassa tasa-arvoon ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen.²⁰ Osallisuudella tarkoitetaan usein todellisia vaikuttamismahdollisuuksia: vallan jakamista yhteisistä asioista päätettäessä ja mahdollisuutta muuttaa yhteiskuntaa. Osallisuuden toteutumisen kannalta olennaista on myös subjektiivinen kokemus osallisuudesta – tunteeko lapsi tai nuori, että häntä on kuultu, hän on tullut kohdatuksi ja ymmärretyksi ja hänen mielipiteensä on otettu huomioon.

On myös tärkeää tiedostaa osallisuuden monet ulottuvuudet. Tässä raportissa keskitymme osallisuuden yhteiskunnalliseen tasoon ja lasten ja nuorten tekemään vaikuttamistyöhön. Kahtena muuna tasona voidaan nähdä palvelujen ja ammattikäytäntöjen taso, jossa lapset ja nuoret voivat olla kokemusasiantuntijoina tai yhteistutkijoina mukana kehittämässä palveluita. Kolmantena tasona voidaan nähdä osallisuus omiin asioihin palveluiden käyttäjänä tai oma kohtelu erilaisissa yhteisöissä kuten perheessä tai harrastusporukassa.

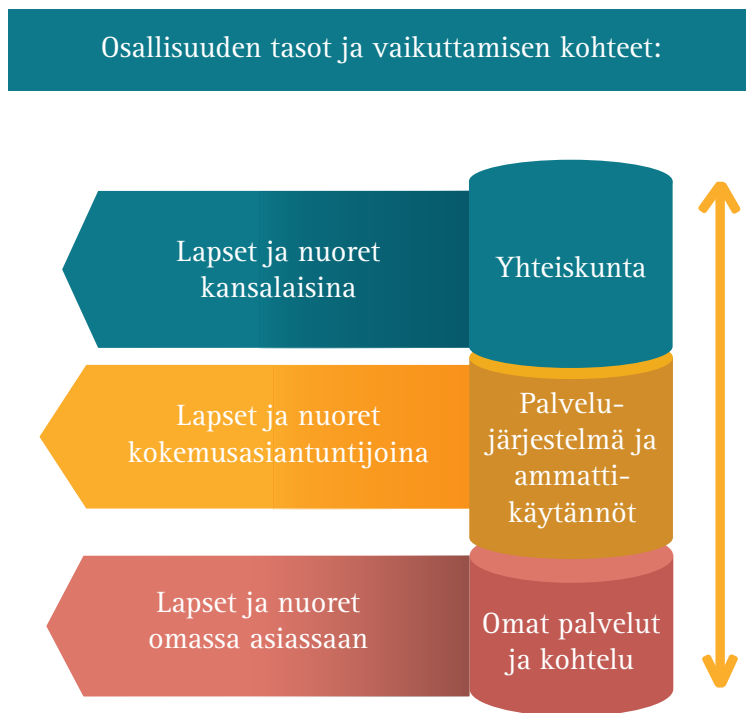
18 Children Human Rights Defenders. The views, perspectives and recommendations of children across the world, 2018.

19 Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Kyselyraportti lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta, 2017.

Sama näkökulma tuli esille myös Lastensuojelun Keskusliiton kyselyraportissa ”Älkää säästäkö tyhmästi lastenne kustannuksella” – Lasten ja nuorten mielipiteitä hallituksen rahankäytöstä” vuonna 2015. Kyselyn vastaukset osoittivat, että lapsilla ja nuorilla on sanansa sanottavana palveluiden kehittämisestä ja julkisilla varoilla tehtävistä investoinneista.

20 Percy-Smith & Thomas 2010, s. 357.

KUVA 1.

Osallisuuden toteutumiseksi tarvitaan yhteisöjä, joissa on mahdollista toimia, tulla nähdyksi ja kuulluksi. Yhteisöissä, kuten perheessä, päiväkodissa ja koulussa, lapset oppivat muodostamaan ja ilmaisemaan omia mielipiteitään ja näkemyksiään. Osallisuuden kokemus on kokemus itsen tärkeydestä, arvokkuudesta, kuulumisesta ja merkityksestä. Siihen kuuluu myös kokemus vallan jakamisesta sekä vallan ja vaikutusmahdollisuuksien saamisesta, jolloin se voi myös edellyttää sitoutumista tiettyyn toimintaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.²¹

Osallisuuden rakenteita ja muotoja ei voi ajatella mekanistisesti, eli että kaikki sopisi kaikille, vaan rakenteiden on oltava joustavia. Siinä missä joku lapsi tai nuori tarvitsee oman mielipiteen muodostamiseen vain riittävästi tietoa, toinen tarvitsee paljon enemmän tukea, kannustusta ja apua mielipiteen muodostamiseen ja kolmas ehkä konkreettista apua mielipiteensä ilmaisuun, esimerkiksi vamman tai sairauden vuoksi.²²

Kun lapset ja nuoret osallistuvat vaikuttamistoimintaan, toiminnan eettisyyttä on aina arvioitava lasten ja nuorten näkökulmasta. Mitä hyötyä osallistumisesta on lapselle tai nuorelle? Onko toiminta tarkoituksenmukaista vai näennäistä tai päälle liimattua? Saako lapsi tai nuori riittävästi tietoa helposti omaksuttavassa muodossa?²³ Vaikutusmahdollisuuksiinsa uskova lapsi oppii tekemään aloitteita ja viemään eteenpäin itselleen tärkeiksi katsomiaan asioita. Oma-aloitteisuus ja aktiivisuus edistävät lapsen toimijuutta ja vaikuttavat

21 Hipp Et Pukkio 2016.

22 Hipp Et Pukkio 2016.

22 Hipp Et Palsanen 2014.

siihen, minkälaisina hän näkee itsensä ja omat toimintamahdollisuutensa tulevaisuudessa ja millainen aikuinen hänestä kasvaa.

Kyselyyn osallistuneille lapsille ja nuorille määrittelimme osallisuuden kokemuksen lyhyesti: tässä kyselyssä tarkoitamme osallisuudella sitä, miten sinä voit osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin.

2.3 Osallisuus Suomessa

Lasten ja nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet vaihtelevat Suomessa kuntakohtaisesti. Myös saman kunnan sisällä eri yksiköissä, kuten kouluissa, palveluissa tai sosiaali- ja terveydenhuollossa, lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuudet riippuvat yksittäisten aikuisten tai ammattilaisten aktiivisuudesta. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa sekä yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä vaatii toimintakäytäntöjen uudistamista ja monipuolisia menetelmiä, joiden avulla lasten ja nuorten ääni saadaan kuuluviin ja heidän näkemyksensä ja mielipiteensä otetaan aidosti huomioon.

Vuonna 2017 Suomessa oli reilu miljoona (1 046 336) alle 18-vuotiasta.²⁴ Lapsia on siis lähes viidesosa Suomen väestöstä, yhteensä noin Helsingin, Turun ja Tampereen asukasmäärän verran.

Vuoden 2017 kouluterveyskyselyyn²⁵ lisättiin Hyvinvointi-osioon kysymyksiä osallisuudesta ja osallistumisesta. Osio sisälsi muun muassa seuraavat indikaattorit:

- Kokee olevansa tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa
- Kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä
- Kokee olevansa tärkeä osa lähiyhteisöä
- Osallistunut oppilaskunnan hallituksen toimintaan lukuvuoden aikana
- Osallistunut nuorisovaltuuston toimintaan
- Osallistunut poliittiseen toimintaan

Kyselyn mukaan 8.- ja 9.-luokkalaisista ja toisen asteen opiskelijoista (lukio ja ammattikoulu) noin 55 % koki olevansa tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Lisäksi keskimäärin 55 % nuorista koki itsensä tärkeäksi osaksi kouluyhteisöään. Lähiyhteisöön (perhe, suku, ystävät ja harrastusporukka) koki puolestaan kuuluvansa noin 85 % nuorista. Vaikuttamistoimintaan osallistumista kartoittavat kysymykset ilmaisivat osallisuuden määrää oppilaskunnissa, nuorisovaltuustoissa ja politiikassa. Oppilaskunnan toimintaan yläasteella oli osallistunut 13 % oppilaista, lukiossa 9 % ja ammattikoulussa 7 %. Paikalliseen tai alueelliseen nuorisovaltuustoon, Lasten Parlamenttiin, Nuorten foorumiin yms. oli lukuvuoden aikana osallistunut noin 5 % yläasteikäisistä ja noin 3 % toisen asteen opiskelijoista. Pojat ilmoittivat osallistuneensa tällaiseen vaikuttamistoimintaan hieman useammin kuin tytöt. Poliittisesti aktiivisia nuoria puolestaan oli yläasteella noin 10 %, lukiossa

24 Tilastokeskus, Väestörakenne (15.8.2018)

https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#v%C3%A4est%C3%B6nik%C3%A4rakenne31.12

25 Hyvinvointi, osallisuus ja vapaa-aika. Kasvun kumppanit. Lapset, nuoret ja perheet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

11 % ja ammattikoulussa 5 % oppilaista.²⁶

Suomessa näihin vaikuttamistapoihin, joita omassa kyselyssämme kartoitettiin, osallistuu melko harva nuori. Olisi mielenkiintoista selvittää, mikä saa osan nuorista osallistumaan koulun tai laajemman yhteisön osallisuustoimintaan ja mikä puolestaan estää nuorten innostusta vaikuttaa näillä tavoilla ympäristöönsä. Suomen lainsäädäntö luo hyvän perustan lasten ja nuorten osallisuustoimintaan, lapsen oikeudet on tunnustettu, on perustettu lapsiasiavaltuutetun virka, on nuorisovaltuustoja ja jonkun verran jo lasten parlamenttejakin sekä erinäisissä palveluissa nuorten kehittäjäryhmiä; silti rakenteet eivät aina kohtaa lasten arkea.²⁷ Edelleenkin ei siis ole riittävästi rakenteita sille, että kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa.

Kuntalain 26 §:n mukaan jokaisessa kunnassa tulisi olla nuorisovaltuusto tai muu kunnallisen tason nuorten vaikuttajaryhmä, joka voi olla myös useamman kunnan yhteinen. Nuorisovaltuustojen Liitto ry:n mukaan nuorisovaltuustoja on 81 %:ssa kunnista, eli yhteensä 241. Alle 16-vuotiaille tarkoitetuista lasten parlamenteista löytyy tietoja 20 kunnan osalta internetistä, mutta niitä voi olla useammassakin kunnassa.

Aluehallintoviraston tekemässä kuntien itsearvioinnissa vuodelta 2017 arvioitiin nuorisotoimen osalta nuorten osallistumis- ja kuulemisjärjestelmän kattavuutta. Kuntien vastausten mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tapoja kuulla nuoria on käytössä vaihtelevasti. Monipuolisimmin mahdollisuuksia on suuremmissa kunnissa.

Nuorten vaikuttajaryhmien ja nuorisovaltuustojen tilanne on parantunut oleellisesti viimeisten kymmenen vuoden aikana. Kaikissa kunnissa ei silti edelleenkin ole nuorisovaltuustoa tai se ei ole kunnanhallituksen asettama. Alle puolella kunnista on nimetty henkilö osallistumisjärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen. Vaikuttamistoiminnassa jo mukana olevat nuoret saavat koulutusta osallistumiseensa paremmin kuin muut nuoret. Kunnat ilmoittivat itsearvioinnissa tekevänsä aktiivisesti yhteistyötä nuorten osallistumistoinnin osalta kolmannen sektorin kanssa, vähemmän valtakunnallisesti tai kansainvälisesti. Neljäsosa kunnista oli ottanut nuoret mukaan arvioimaan ja kehittämään nuorten osallisuus- ja kuulemisjärjestelmää.²⁸

26 Hyvinvointi, osallisuus ja vapaa-aika. Kasvun kumppanit. Lapset, nuoret ja perheet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

27 Gretscher & Kiilakoski 2012.

28 Nuorten osallistumis- ja kuulemisjärjestelmän vaikuttavuus. Patio, 2017.

3.

Lasten ja nuorten
näkömyksiä
vaikuttamistyöstään

3.1 Kyselyn toteutus

Idea kyselyyn syntyi Lastensuojelun Keskusliiton osallisuuden edistämisen neuvottelukunnassa. Samaan aikaan, kun lapsille ja nuorille suunnattua kyselyä heidän tekemästään vaikuttamistyöstä ryhdyttiin valmistelemaan, englantilaisen Central Lancashiren yliopiston (Centre for Children and Young People's Participation) tutkija Cath Larkins toimitti tiedoksemme kyselylomakkeen, joka liittyi hänen meneillään olevaan tutkimukseensa samasta aiheesta. Hyödynsimme omassa kyselyssämme Cath Larkinsin kyselylomaketta hänen luvallaan.²⁹

Kyselymme tarkoituksena oli kartoittaa lasten ja nuorten näkemyksiä omasta vaikuttamistyöstään. Halusimme selvittää, millaista vaikuttamistyötä lapset ja nuoret tekevät, miksi he haluavat sitä tehdä, miksi he pitävät sitä tärkeänä, mitkä tekijät edistävät heidän toimintaansa ja mitkä puolestaan tekevät siitä haastavaa. Lisäksi tiedustelimme heidän ajatuksiaan vaikuttamistoiminnan yhdenvertaisuudesta sekä siitä, miten avointa toiminta on esimerkiksi eri vähemmistöryhmiä edustaville lapsille ja nuorille. Kysely toteutettiin verkossa Webropol-kyselynä kesän 2018 aikana. Lastensuojelun Keskusliitto levitti kyselyä omilla kanavillaan ja pyysi vaikuttamistyötä tekevien nuorten kanssa työskenteleviä organisaatioita auttamaan kyselyn levittämässä lähettämällä niille tietoa ja linkin verkkokyselyyn. Kyselyn saatekirjeessä kerrottiin, että lapset ja nuoret vastaavat kyselyyn nimettöminä eivätkä ole tunnistettavissa vastauksistaan, osallistuminen on vapaaehtoista ja Lastensuojelun Keskusliitto tekee kyselystä raportin, joka julkaistaan verkossa.

Kyselyn vastaajamäärä jäi suhteellisen pieneksi (N=72)³⁰, mihin osaltaan varmasti vaikutti kyselyn julkaisemisen ajankohta, joka oli juuri koulujen kesälomien alettua. Toinen syy voi olla se, että kyselyn aihe ei koskenut isoa joukkoa lapsia ja nuoria, sillä vaikuttamistoimintaan osallistuvia lapsia ei ole paljon. Kysely oli myös suhteellisen pitkä eivätkä kysymykset olleet helppoja ja vaan niihin vastaaminen vaati oman aikansa. Tätä kuvasi erään nuoren antama palaute: ”Kysely oli pitempi kuin alussa luvattiin, ja jotkut kohdat olivat vaikeasti ymmärrettävissä.”

Toisaalta ne nuoret, jotka kyselyyn paneutuivat ja siihen vastasivat, todennäköisesti kokivat kyselyn tärkeäksi. Myös avoimiin kysymyksiin saatiin useita vastauksia, jotka monivalintakysymysten ohella toivat hyvin esille nuorten näkökulmaa. Yksi vastaajista totesi kyselystä: ”Kysely oli monipuolinen ja kyselyssä otetaan huomioon nuorten ääni ja mielipide asioihin sekä mitä pitäisi tehdä toisin.”

Koska vastaajamäärä jäi pieneksi, ei kyselyn tuloksista voida tehdä yleistyksiä. Tulokset tarjoavat kuitenkin mielenkiintoisia näkökulmia ja tuovat esille lasten ja nuorten pohdintoja heidän osallistumisestaan vaikuttamistyöhön. Kyselylomake sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Osassa monivalintakysymyksiä tiedusteltiin vastaajien taustatietoja kuten ikää ja asuinmaakuntaa. Avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin

29 Eurochild Conference 2018 Background Paper. Children's participation in public decision-making – a review of practice in Europe.

30 Vastauksissa ei otettu huomioon 18 vuotta täyttäneitä vastaajia eikä kahta vastaamisen kesken jättänyttä.

ja analysoitiin kysymyskohtaisesti. Raportissa on suoria lainauksia lasten ja nuorten vastauksista.

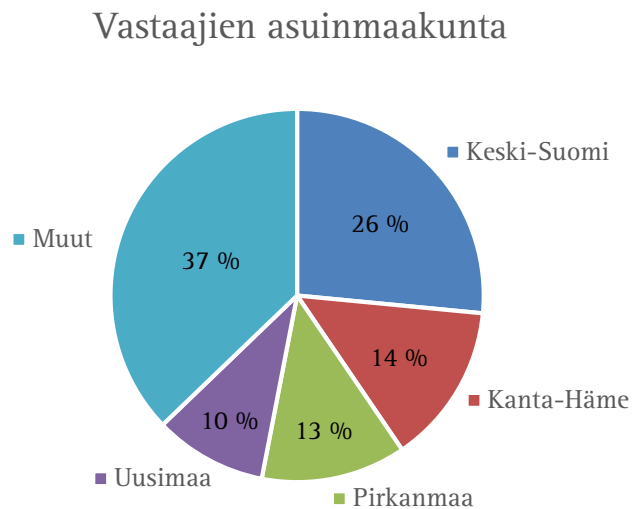
Kyselyyn vastaajista suurin osa oli 16-vuotiaita, ja ikäjakauma painottui vahvasti 15–17-vuotiaisiin (kuva 2).

KUVA 2.

Kyselyymme vastattiin eri puolilta Suomea. Eniten vastanneita oli Keski-Suomessa (kuva 3).

KUVA 3.

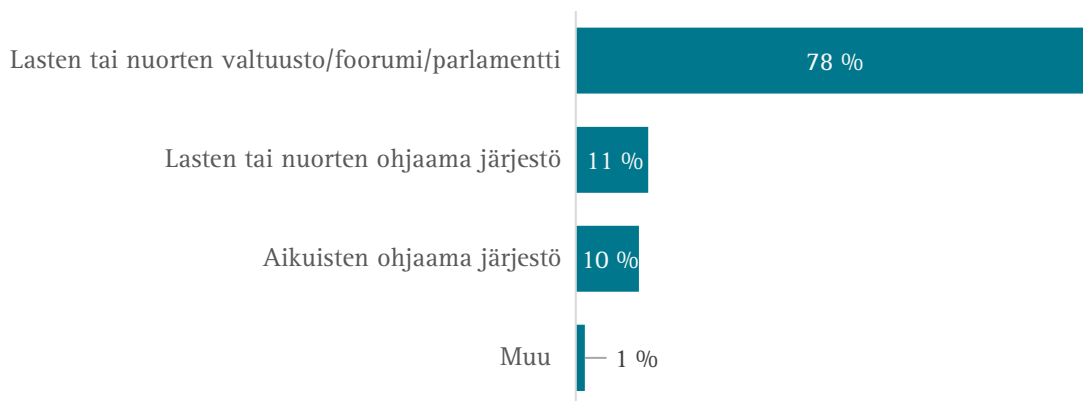

3.2 Vaikuttamisen tavat

Kyselyn alussa tiedusteltiin, minkälaisessa järjestössä nuoret ovat toimineet. Suurin osa vastanneista valitsi vaihtoehdon “Lasten tai nuorten valtuusto/foorumi/parlamentti”. Muut vaihtoehdot olivat vähemmän edustettuina (kuva 4).

KUVA 4.

Mikä vaihtoehdoista kuvaa parhaiten järjestöä, jossa olet mukana vaikuttamistoiminnassa?

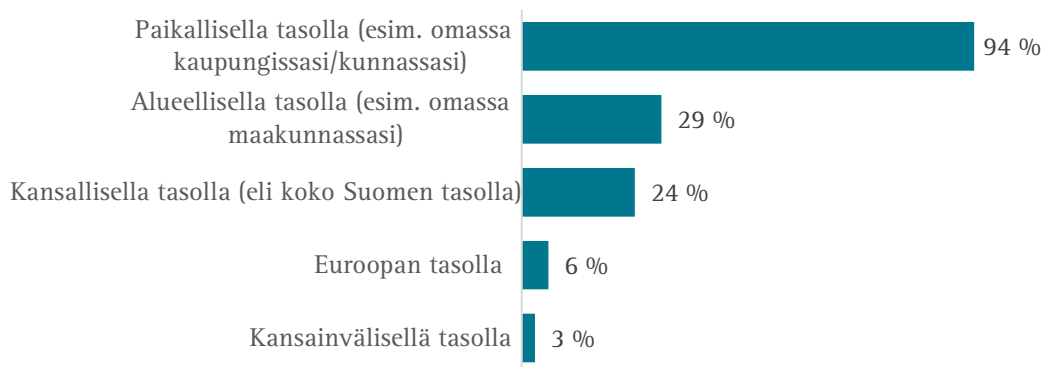

Kysyimme myös, millä tasolla vastaajan vaikuttamisryhmä toimii. Lähes kaikki lapset ja nuoret toimivat paikallisella tasolla. Huomattavasti pienempi osa lapsista ja nuorista teki vaikuttamistyötä Euroopan tasolla (kuva 5).

KUVA 5.

Millä eri tasoilla vaikuttamistyötä tehdään?

Osuus vastaajista

Kyselyyn vastanneet kertoivat myös oman toimintansa tavoitteista. Vaikuttamistoiminnan tavoitteita oli asetettu eri tasoille:

KUVA 6.

Vaikuttamistoiminnan tavoitteet eri tasoilla:	
<p>Poliittinen vaikuttaminen</p> 	<p>“Edistää nuorten asemaa päätöksenteossa ja kasvattaa valveutunutta sukupolvea”</p> <p>“Päätöksen tekijät huomaisivat nuorten mielipiteet”</p>
<p>Kaupungin/kunnan tason vaikuttaminen</p> 	<p>“Nuorisovaltuuston tavoitteena on parantaa kaupungin olosuhteita ja lisätä mahdollisuuksia kaupungin lasten ja nuorten kannalta. Tavoitteena on ollut kehittää mm. erilaisia tapahtumia nuorille ja antaa kaupunginvaltuustolle, sekä erilaisille toimielimille lausuntoja, joissa kerrotaan nuorten kanta päätettäviin asioihin”</p> <p>“Saada kaupungista turvallinen ja viihtyisä, lisätä harrastus- ja vaikuttamismahdollisuuksia ja viedä muiden lasten kouluun liittyviä kysymyksiä eteenpäin”</p>
<p>Lähiympäristössä vaikuttaminen</p> 	<p>“Järjestää tapahtumia lapsille”</p> <p>”Tavoitteena oli saada nuoria saamaan uusia kavereita ja pitämään hauskaa”</p>
<p>Mediaan vaikuttaminen</p> 	<p>”Pääpiirteittäin vaikuttaa ja tiedottaa tyttöjen oikeuksista ja saada mediahuomiota”</p> <p>”Yleinen vaikuttamistietoisuuden ja osallisuuden lisääminen”</p>

3.3 Avaimet osallisuuteen

Kyselyyn vastanneista nuorista 65 % oli saanut toiminnassaan tietoa tai koulutusta lasten oikeuksista. Vastaaajista 20 % puolestaan ei ollut saanut tietoa tai koulutusta oikeuksistaan, ja 15 % vastanneista ei osannut sanoa, oliko saanut vaikuttamistyöhönsä koulutusta vai ei.

Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2017 toteuttamassa laajassa kyselyssä³¹ 42 % vastanneista sanoi, että omassa koulussa olisi joskus käsitelty lapsen oikeuksien sopimusta. Ylipäätään jotakin kautta lapsen oikeuksien sopimuksesta muisti kuulleensa 56 % prosenttia vastaaajista.

Tiedustelimme nuorilta avoimen kysymyksen muodossa, mitkä asiat ovat auttaneet heitä tavoitteiden edistämässä. Eniten vastauksista nousi esiin oma aktiivisuus ja motivaatio, hyvät verkostot, aikuisten tuki sekä asiallinen ja tietopohjainen toiminta.

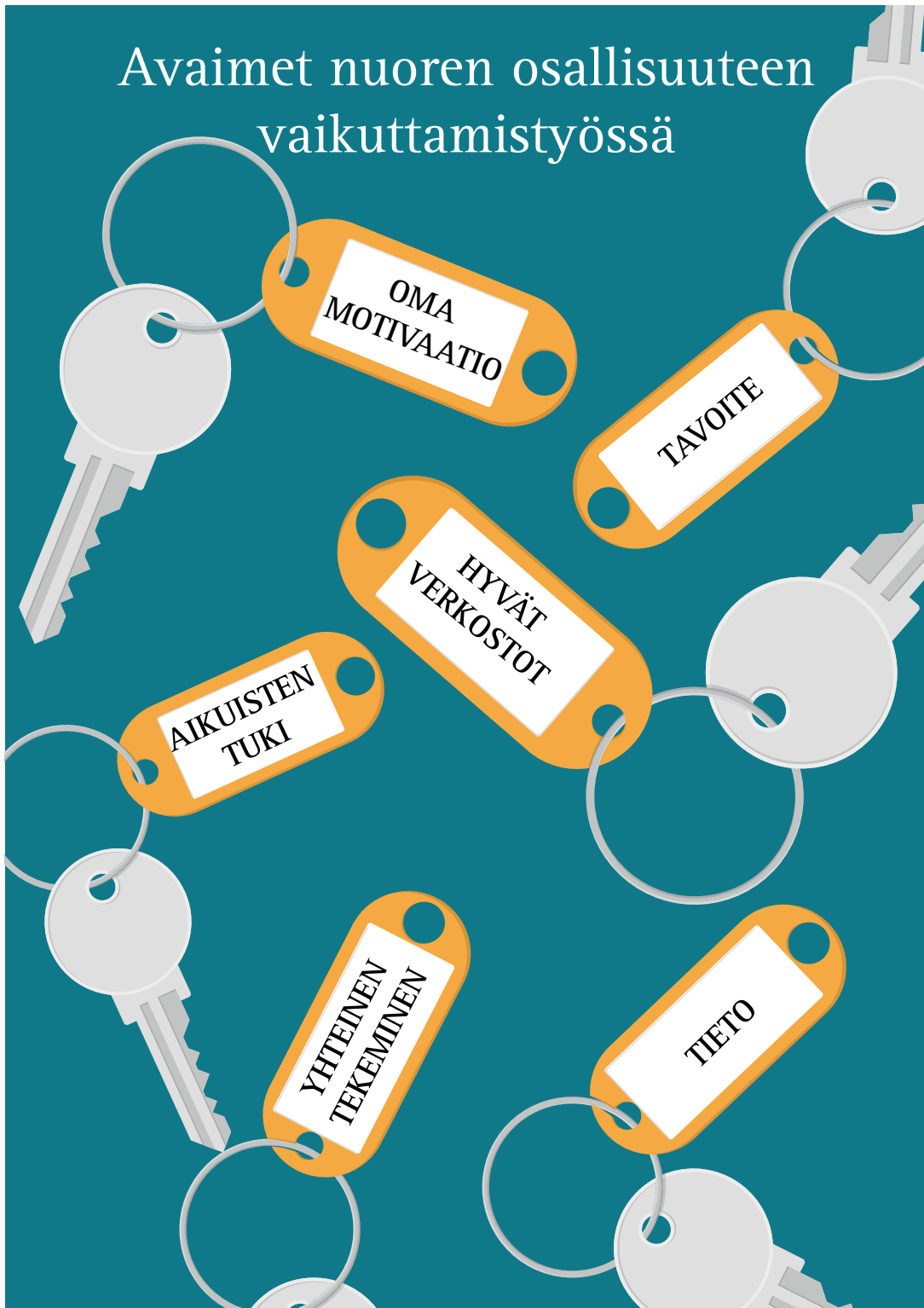
Kaikkiaan 13 vastaajaa mainitsi edistäviksi tekijöiksi oman tai ryhmänsä innostuksen, motivaation, oma-aloitteisuuden ja päättäväisyyden.

Nuorten vastauksista voidaan siis tulkita, että suuri osa nuorista kokee itse ja yhdessä toimimisen olevan vaikuttamisessa tärkein avain muutosten aikaansaamiseen. Kymmenen vastaajaa nimesi edistäviksi tekijöiksi järjestön hyvät verkostot tai yhteydet päätöksentekijöihin. Kontaktit, auttavat tahot ja päättäjien tavoitettavuus mahdollistavat nuorten mielestä oleellisesti heidän tavoitteidensa saavuttamista. Moni vastaaja koki tärkeäksi myös aikuisten tai järjestön tuen. Voidaankin sanoa, että jokaisen aktiivisen lapsen tai nuoren tukena on aktiivinen aikuinen. Nuoret nimesivät osallisuuden avaimiksi yllämainittujen lisäksi seuraavia tekijöitä: toiminnalla oli tarkka tavoite, toiminta oli konkreettista, yhteinen tekeminen toteutui ilman ylimääräisiä välitäksiä eli sekä vastuu että vapaus toiminnasta oli annettu lapsille ja nuorille, vastaanottavainen ympäristö ja asian tärkeys.

31 Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Kyselyraportti lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta, 2017. Kyselyyn vastasi 4588 iältään 10–17-vuotiasta vastaajaa.

KUVA 7.

Kysyimme nuorilta myös sitä, kuinka tärkeitä kuvassa 8 luetellut tekijät ovat vaikuttamistyön kannalta.

KUVA 8.

Kuvassa 8 on listattu vaikuttamistyön tekijät nuorten keskimääräisesti asettamassa tärkeysjärjestyksessä. Kolme neljäsosaa vastaajista koki erittäin tärkeäksi sen, että päätöksentekijät pitävät nuorten ryhmän tekemää työtä tärkeänä. Tärkeimpinä tekijöinä vastaajat pitivät seuraavia: vaikuttajaryhmän selkeä tavoite ja toimintasuunnitelma, tuki ja ohjaus vaikuttamistyössä, suuren lapsimäärän edustus, suhteet päätöksentekijöihin ja poliitikkoihin, valta päättää, mihin vaikuttamistoiminnassa rahat käytetään, riittävä tietämys ajankohtaisesta politiikasta ja sosiaalisen median käyttö.

Lapset tarvitsevat aina aikuisten tukea vaikuttamistyössä, koska lapsilla ei automaattisesti ole valtaa eikä välttämättä keinojakaan vaikuttaa yhteisiin

asioihin.³² Oleellista siis on, miten aikuiset suhtautuvat lasten näkemyksiin ja niiden edistämiseen eli minkälaisia mahdollisuuksia aikuiset lapsille luovat ja minkälaista apua he lapsille vaikuttamistyöhön tarjoavat.

3.4 Osallisuuden esteistä

Vaikuttamistyössä törmätään erilaisiin esteisiin, jotka usein liittyvät aikuisten asenteisiin lapsia ja lasten tekemää vaikuttamistyötä kohtaan. Lapset voidaan nähdä kyvyttöminä tai osallistumisen voidaan nähdä haittaavan “normaalia” lapsuutta. Uhan nähdään kohdistuvan lapseen, vaikka todellisuudessa voi olla kyse siitä, että vallan jakaminen on aikuisesta liian vaikeaa tai jopa pelottavaa.³³ Aina ei myöskään tunnisteta niitä osallisuuden kokemuksen mahdollisuuksia ja vaikuttamisen paikkoja, joita lapsille on aikuisten määrittämien osallisuusrakenteiden ulkopuolella.³⁴

Lapsille ja nuorille voi myös syntyä kokemus siitä, että ei tule riittävästi kuulluksi, vaikka olisikin mukana toiminnassa, jonka tarkoitus on lisätä lasten ja nuorten osallisuutta. Jos lasten ja nuorten kanssa toimivat aikuiset eivät osaa kuunnella riittävän herkästi ja toimia kannustavasti, he voivat vetää liian nopeasti johtopäätöksiä siitä, etteivät lapset tai nuoret halua osallistua. Nuorten kannustaminen kertomaan omia asioitaan voi vaatia aikaa ja rohkaisua aikuiselta. Liian helposti myös mielletään jokin vaikuttamistyö lapsille ja nuorille sopimattomaksi, vaikka todellisuudessa he voisivat ja haluaisivat sitä tehdä.

Aikuiset eivät välttämättä myöskään osaa hyödyntää nuorilta saamaansa informaatiota riittävän hyvin. Tällöin on riskinä, että lapsi tai nuori kokee tullessa huijatuksi. Siksi on tärkeää myös selittää, että vaikka jonkin asian eteen tehdään kovasti töitä, se ei välttämättä aina etene päätöksiin ja käytäntöihin asti. Perusteet asioiden hylkäämiselle tai etenemisen keskeytykselle tulisi aina kertoa ja selittää mukana olleille nuorille.

Lapsia ja nuoria saatetaan myös pyytää mukaan tai heidän mielipidettään tiedustella muista syistä kuin organisaation omasta motivaatiosta lähtien. Lapsia ja nuoria voidaan näennäisesti osallistaa, koska halutaan vaikuttaa lapsiystävälliseltä ja osallisuutta tukevalta taholta, vaikkei toimintaan esimerkiksi ole varattu lainkaan henkilö- tai materiaaliresursseja.

Esitimme nuorille avoimia kysymyksiä esteistä, joita he ovat kohdanneet omassa vaikuttamistoiminnassaan. Vastauksista nousi selkeästi esiin kaksi kategoriaa: resurssit ja aikuisten asenteet. Kahdeksan vastaajaa vastasi kysymykseen ”Mitkä asiat estivät teitä saavuttamasta tavoitteitanne?” rahan puutteen. Muita resursseihin liittyviä esteitä nuorten mukaan ovat ajan puute, järjestön pienuus ja se, että jäsenet asuvat liian kaukana toisistaan.

32 Percy-Smith & Thomas 2010.

33 Frankel 2018, s. 24.; Hipp & Palsanen 2014.

34 ”Tunnistan tilanteen ristiriitaisena myös laajemmin. Lapsilla on yhteiskunnassa rajatut toiminnan mahdollisuudet, mutta oletus toimia näissä puitteissa aktiivisesti. Samaan aikaan jää tunnistamatta paljon sellaista aktiivista toimintaa, joka suuntautuu toisiin.” Stenvall 2018, s. 134.

Aikuisten asenteisiin liittyvät avoimet vastaukset olivat mm. seuraavanlaisia:

"Nuorisovaltuuston arvostuksen puute esimerkiksi kaupungin lautakunnissa. Kuunneltiin, muttei otettu tosissaan."

"Aikuiset eivät kuunnelleet"

"Välinpitämättömyys ja ns. kiireellisemmät asiat"

Muutama mainitsi myös järjestön sisäisen skisman, jotka haittasivat tavoitteiden saavuttamista:

"Huono ilmapiiri"

"Osallistujien sitoutumattomuus"

"Erimielisyydet valtuustossa"

"Aikuiset voisivat auttaa ryhmähengen muodostamisessa ja antaa tarvittaessa 'työnohjauksellista' apua"

Lisäksi nuoret kertoivat kokeneensa, että jotkut toiminnalle asetetut kriteerit estävät heitä saavuttamasta tavoitteitaan. Positiivista sen sijaan oli, että kolme vastaajaa oli vastannut tulosten saavuttamisen esteeksi:

"Ei mikään."

KUVA 9.

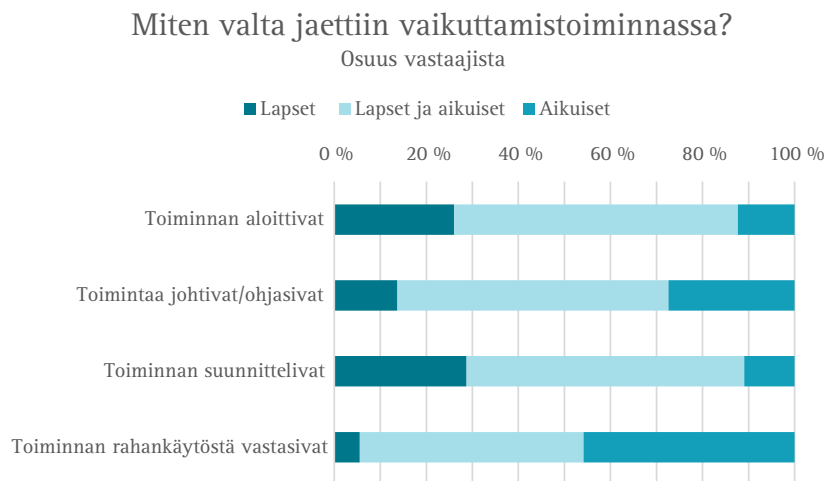
3.5 Kenellä on valtaa?

Kysyimme nuorilta, miten valta jakautuu lasten ja aikuisten välillä heidän toiminnassaan. Suurimmassa osassa nuorten vaikuttamistoiminnan organisaatioista lapset ja aikuiset aloittavat, johtavat ja suunnittelevat toiminnan yhdessä. Toiminnan käynnistämisessä aikuisten aktiivinen ja lapsia kannustava rooli on avainasemassa.

Vastuu toiminnan rahankäytöstä oli 49 %:ssa nuorten esimerkeistä lapsilla ja aikuisilla yhdessä, 46 %:ssa esimerkeistä pelkästään aikuisilla. Muilla toiminnan vastuualueilla valta oli jakautunut hieman tasaisemmin lasten ja aikuisten välillä: noin 62 %:ssa tapauksista lapset ja aikuiset aloittivat toiminnan yhdessä ja noin joka neljäs toiminta alkoi lasten aloitteesta. Toimintaa

johtivat useimmiten lapset ja aikuiset yhdessä (59 %), kuitenkin hieman useammin aikuiset ilman lapsia (27 %) kuin lapset ilman aikuisia (14 %). Toiminnan suunnittelusta vastasivat myös noin 2/3 tapauksista lapset ja aikuiset yhdessä ja 29 %:ssa tapauksista lapsilla oli suunnittelussa pääasiallinen valta.

KUVA 10.

Yli puolet nuorista oli sitä mieltä, että heidän mielipidettään pitäisi kysyä kaikissa asioissa, kuten esimerkiksi lakien valmistelussa, poliittisissa toimintaperiaatteissa, palveluissa ja julkisessa rahankäytössä. Avoinna vastauksissaan nuoret totesivat, ettei heidän mielipidettään tarvitsisi kysyä sellaisissa asioissa, jotka eivät kosketa heitä tai joissa nuorilta/lapsilta puuttuu ymmärrys tai koulutus asian käsittelyyn.

"Sellaisissa asioissa jotka eivät ole oleellisia lapsille tai jotka eivät koske lapsia. Myös asiat jotka ovat liian vaikeita ymmärrettäväksi lapsen käsityskyvylle esim. poliittiset toimintaperiaatteet ym. ei tarvitsisi välttämättä kysyä"

"En pysty nimeämään yhtä konkreettista asiaa. Minusta lasten ja nuorten kuuleminen on tärkeää, mutta on myös asioita joihin meiltä mielipiteen kysyminen on minusta tarpeetonta."

"Vanhuksia koskevat asiat, verotus, ulko- ja turvallisuuspolitiikka"

"Asioissa jotka eivät koske nuoria tai joissa nuoret eivät ymmärrä mistä on kyse."

Jotta valtaa voisi aidosti siirtää vaikuttamistoiminnassa mukana oleville lapsille ja nuorille, heille on tarjottava mahdollisuuksia kehittää niitä taitoja, joita vaikuttamistoiminnassa tarvitaan, kuten kuuntelu-, neuvottelu-, argumentointi- ja esiintymistaitoja. Valmiuksien kehittämättömyys ei saa olla este osallistumiselle, vaan päinvastoin niiden kehittämiseen tulisi tarjota mahdollisuuksia kaikille kiinnostuneille. Jos lasten näkemyksille, toiveille ja ajatuksille annetaan tilaa arkisissa yhteyksissä, vahvistuu heidän käsityksensä omista mahdollisuuksistaan toimia.³⁵ Jakamalla tietoa voidaan jakaa myös valtaa. Toisaalta tulee huolehtia siitä, että valtaa ei siirry yksittäiselle lapselle liikaa hänen tahtomattomattaan esimerkiksi niin, että hänet asetetaan vastuuseen isomman lapsijoukon edustamisesta, vaikkei hänellä ole riittävästi tietoa asiasta.

3.6 Lasten ja nuorten vaikuttamistyön hyödyt

Lasten ja nuorten vaikuttamistyön hyödyistä ja haasteista on keskusteltu paljon.³⁶ Huolta on esitetty muun muassa siitä, ovatko lapsille ja nuorille järjestetyt vaikutusmahdollisuudet todellisia vai näennäisiä. Tällöin edustuksellinen osallistuminen voi olla pelkästään väline kuitata lasten näkökulma huomioon otetuksi. Vaikuttamistyötä on kritisoitu myös sen "aikuismaisuudesta": lasten ja nuorten toiminta on rakennettu aikuisten ehdoilla ja aikuisten näkökulmasta. Aikuiset ovat myös olleet huolissaan lasten ja nuorten jaksamisesta sekä halunneet suojella heitä liialliselta vastuunotolta. Lisäksi on pohdittu, onko kiinnitetty riittävästi huomiota siihen, miten lasten ja nuorten näkemykset ja ehdotukset viedään eteenpäin ja otetaan huomioon esimerkiksi hallinnossa tai palveluiden kehittämisessä. Onkin oleellista kysyä, kenen ehdoilla lasten ja nuorten vaikuttamistyötä tehdään ja miten lapset ja nuoret itse kokevat hyötyvänsä osallistumisestaan.

Kyselyssämme nuorilta tiedusteltiin, mikä heidän mielestään on vaikuttamistoiminnassa ollut parasta tai hienointa. Nuorten vastauksista nousi ensiten esiin yhteiskunnan kehittäminen ja nuorten asioiden edistäminen. Nuoret kokivat, että hienoimpia asioita vaikuttamistoiminnassa oli se, että he saavat aikaan jotain koko yhteisön kannalta hyödyllistä.

35 Stenvall 2018, s. 140.

36 Kiili 2016.; Gretschel & Kiilakoski 2012.; Lapsiasiavaltuutetun Lapsen oikeus tulla kuulluksi -pyöreän pöydän keskustelun 31.10.2016 muistio.

KUVA 11.

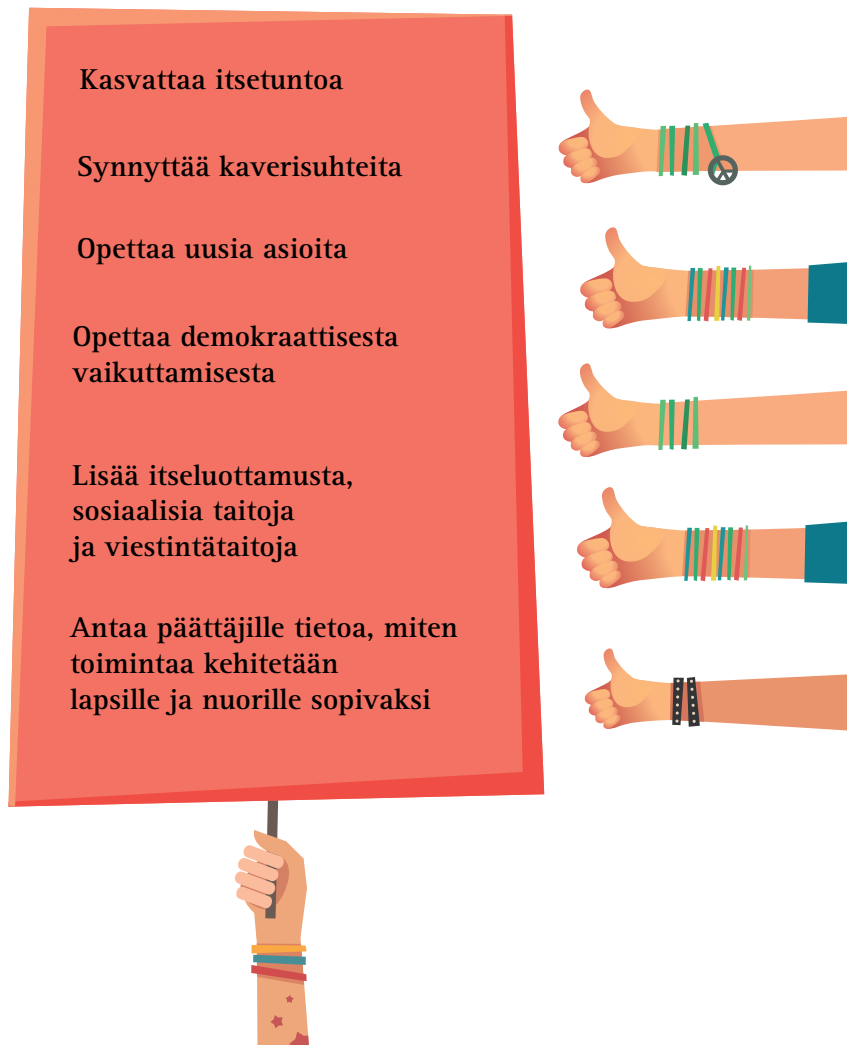
Erillisiä vastauksia saivat myös:

- Tapahtumat ja matkat (2)
- Päätäjien tapaaminen (2)
- Yhteistyön tekeminen (2)
- Kokoustaminen (1)
- Tunne että on osa yhteisöä (kotikaupunkia) (1)
- Vakavasti otettavuus (1)
- Aktiivisuus (1)
- Saada joku uusi mukaan toimintaan (1)
- Itsensä toteuttaminen (omien arvojen ja asioiden ajaminen) (1)
- Pääsee pois koulusta (1)
- Kuulla toisten mielipiteitä (1)

Nuoret arvostivat vaikuttamisessa myös sitä, että he näkevät työnsä tulokset ja kokevat onnistumista toiminnassaan. ”Oman käden jälki”, projektien loppuun saaminen ja positiivisten tulosten näkeminen oli monelle nuorelle vaikuttamistoiminnassa parasta. Moni nuori totesi, miten hienoa oli huomata, että heidän mielipiteitään kuunnellaan ja että heidän ryhmällään on valtaa päättää yhteisistä asioista. Nuorten mukaan oman äänen kuuluminen päätöksenteossa ja ryhmän vaikutusvalta ovat toiminnassa palkitsevinta. Edellisten lisäksi nuoret mainitsivat hyvinä asioina uusien kavereiden ja kontaktien saamisen.

KUVA 12.

Mitä hyötyä vaikuttamisesta on lapsille ja nuorille?

Nuorten vastaukset kuvaavat hyvin sitä, mitä vaikuttamistyöhön liittyvissä tutkimuksissa on aiemmin tuotu esille: yhteinen toiminta vaikuttaa lapsiin yksilöllisesti kohentuneena itsetuntona, kaverisuhteiden luomisena ja uusien taitojen oppimisena.³⁷ Mikäli vaikuttamistyö on toimivaa ja osallistuminen nuorille mielekästä, se tarjoaa myös mahdollisuuden tutustua demokraattiseen vaikuttamiseen, toimintaprosesseihin ja tiimityöskentelyyn. Vaikuttamistyön on myös todettu lisäävän lasten itseluottamusta, sosiaalisia taitoja ja argumentointikykyä.³⁸ Päätäjille, palvelun tuottajille ja viranomaisille lasten osallistuminen puolestaan antaa arvokasta tietoa siitä, miten toimintaa voi parhaalla tavalla kehittää lapsille sopivaksi ja toteuttaa lapsilähtöisellä tavalla.

Kuten Eskelinen ym.³⁹ ovat todenneet, osallisuuteen ja kansalaisuuteen kasvetaan, eivätkä lasten mahdollisuudet siihen tapahdu itsestään eivätkä synny tyhjiössä. Lasten kokemukset osallisuudesta ja toimijuudesta rakentuvat varhaislapsuudesta lähtien erilaisissa ympäristöissä. Ne myös muokkaavat lapsen kuvaa itsestään näkemystensä ja mielipiteidensä ilmaisijana. Kokemukset omasta toimijuudesta ja toimintakyvystä luovat lapselle kuvaa siitä, mitä hän pitää mahdollisena ja saavutettavana nyt ja tulevaisuudessa. Sillä, että lapsi arvostaa omia näkemyksiään ja kokee, että hänen näkemyksiään kunnioitetaan, on suuri merkitys lapsen identiteetille ja kehitykselle.⁴⁰

Toisinaan lasten oikeuden osallistua ja vaikuttaa on ymmärretty joutuvan ristiriitaan lapsen suojelua koskevan periaatteen kanssa. Se, että aikuisilla on velvollisuus antaa lapsille tilaisuus ilmaista näkemyksensä ja antaa näille näkemyksille myös painoarvoa, ei tarkoita sitä, että lapset jätettäisiin vaille aikuisten tarjoamia voimavaroja ja huolenpitoa. Kun arvioidaan, mikä ratkaisu on lasten kannalta paras, sitä tulee tarkastella aina myös lasten itsensä näkökulmasta: aikuiset eivät voi rutiinomaisesti päättää asioita lasten puolesta, vaan lapsia on kuunneltava ennen heitä koskevien ratkaisujen tekemistä.

Aikuisilla onkin suuri vastuu luoda tiloja ja ympäristöjä, joissa lasten ja nuorten toiminta on yhdessä neuvoteltu prosessi, jolle on varattu riittävät resurssit, ja joissa lapsia ja nuoria arvostetaan ja heidän mielipiteitään kunnioitetaan. Kun lasten osallistumismahdollisuuksia laajasti kehitetään ja tuetaan eri tasoilla, se vahvistaa myös lasten ja nuorten osallisuutta yhteiskunnassa ja vaikuttamistyössä. Tärkeää on antaa tilaa lasten ja nuorten kriittiselle toisin toimimiselle, joka ei noudata vakiintuneita vaikuttamisen kanavia ja toimintamalleja vaan jossa lapset ja nuoret voivat kyseenalaistaa ja vastustaa aikuisten päätöksiä ja toimintaa.⁴¹ Lasten osallistumisen kannalta merkittävää on myös se, että lapset saavat palautetta ja tietoa siitä, miten heidän toimintansa on vaikuttanut päätöksentekoon.⁴²

38 Percy-Smith & Thomas 2010, s. 171–172.

39 Kiili 2016, s. 125.; Eskelinen, Gellin, Gretschel, Junntila-Vitikka, Kiilakoski, Kivijärvi, Koskinen, Laine, Lundbom, Nivala, Sutinen 2012, s. 221–222.39 Eskelinen, Gellin, Gretschel, Junntila-Vitikka, Kiilakoski, Kivijärvi, Koskinen, Laine, Lundbom, Nivala, Sutinen 2012, s. 213

40 Eskelinen, Gellin, Gretschel, Junntila-Vitikka, Kiilakoski, Kivijärvi, Koskinen, Laine, Lundbom, Nivala, Sutinen 2012, s. 213.; Frankel 2018, s. 86–87, 118.

39 Kiilakoski, Gretschel, Nivala 2012, s. 23–24.

40 Percy-Smith & Thomas 2010, s. 362.

3.7 Onko lapsilla ja nuorilla tasavertainen mahdollisuus osallistua?

Lasten osallistumisesta ja vaikuttamistyöstä puhuttaessa pohditaan usein, onko kaikilla lapsilla ja nuorilla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja kuuluuko eri lapsiryhmien ääni riittävästi lasten ja nuorten vaikuttamistyössä. Lapsista puhutaan usein ryhmänä, jolla jo oletusarvoisesti on samat näkemykset ja mielipiteet ja yhteneväiset intressit heidän kokemuksistaan ja elämäntilanteestaan riippumatta.

Johanna Kiili onkin aiheellisesti kysynyt lapsiparlamenttitoimintaa koskevassa tutkimuksessaan, keitä lapsiparlamentissa toimivat lapset ovat ja kenen ääntä he edustavat.⁴³ Kiili totesi tutkimuksessaan, että oppilaskuntiin valitaan harvemmin lapsia, joilla on esimerkiksi oppimisvaikeuksia, jotka ovat aiheuttaneet hankaluuksia koulussa tai ovat luonteeltaan ujoja ja mieluummin syrjään vetäytyneempiä. Oppilaskuntien ja lapsiparlamenttien hallituksen jäsenet ovat usein koulussa hyvin viihtyviä, aktiivisia ja suosittuja oppilaita.⁴⁴

Tiedustelimme kyselyssämme nuorilta heidän näkemyksiään vaikuttamistoimintansa tasavertaisuudesta ja siitä, kuinka laajasti he kokevat edustavansa alueensa lapsia ja nuoria. Käytimme kyselyssä käsitettä tasavertaisuus, vaikka yhdenvertaisuus olisi ollut käsitteenä tarkemmin määritelty.⁴⁵ Tämä siksi, että tasavertaisuus on todennäköisesti helpommin hahmotettava ja tunnetumpi kuin yhdenvertaisuuden käsite. Olimme kiinnostuneita kuulemaan, miten nuoret kokevat edistävänsä yhdenvertaisuutta nuorten kesken ja onko vaikuttajaryhmissä mukana nuoria lapsiryhmistä, joiden asioiden esiin nostaminen ja edistäminen vaativat usein yhteiskunnassamme erityistä työtä ja huomiota suhteessa yleiseen lapsiväestöön.

Kyselyymme vastanneista nuorista enemmistö, lähes 80 %, toi yleisellä tasolla esille, että heidän toimintaansa pääsevät osallistumaan myös ne lapset ja nuoret, joiden voi yleensä olla vaikea päästä mukaan vaikuttamistoimintaan.⁴⁶ Vastaajilta tiedusteltiin vielä tarkennuksena, onko heidän vaikuttamistoiminnassaan mukana nuoria lapsiryhmistä, joiden ääni jää usein vaikuttamistyössä vähemmälle ja joiden asioiden edistäminen vaatii erityistä huomiota. Kysymyksessä annettiin vastaajille vaihtoehtoja eri lapsiryhmistä, ja vastaajilla oli myös mahdollisuus valita vaihtoehto ”muu” tai ”en osaa sanoa”. Nuorista lähes puolet ei osannut sanoa, onko mukana eri lapsiryhmien edustajia, ja noin neljäsosa puolestaan vastasi, että heitä ei ole toiminnassa mukana.

Noin kolmasosa kyselyyn vastanneista nuorista ilmaisi, että toiminnassa on mukana lapsia, jotka kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön tai kieli- tai kulttuurivähemmistöön. Pienempi osa vastaajista kertoi, että heidän

43 Kiili 2006.

44 Kiili 2016, s. 129.; Kiili 2013, s. 61–62.

45 Perustuslain 6 § Yhdenvertaisuus. Perustuslain 6.2 §:n mukaan ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.”

46 Vaihtoehtokysymyksen vastanneista 8 % toi esille, että heidän toimintaansa pääsevät osallistumaan myös ne lapset ja nuoret, joiden voi yleensä olla vaikea päästä mukaan vaikuttamistoimintaan, ja 14 % vastanneista ei osannut sanoa asiaan mielipidettään.

toimintaansa osallistuu lapsia, joilla on joku elämään vaikuttava sairaus tai vamma, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita, turvapaikanhakijoita tai pakolaisia, tai lapsia, joilla on perheen toimeentuloon liittyviä vaikeuksia.

Lapsiperheköyhyyden osalta tutkimuksissa on todettu, että perheen köyhyys on lapselle keskeinen osallisuuden este, kun lapsi ei esimerkiksi voi muiden tavoin ja mukana osallistua yhtä paljon eri harrastuksiin. Onkin esitetty huoli siitä, että merkittävä osa lapsista rajautuu ulos yhteiskunnallisesta osallisuudesta palvelujen heikentyneen saatavuuden sekä lapsiperheköyhyyden yhteisestä vaikutuksesta.⁴⁷

Lastensuojelussa asiakkaana olevilla lapsilla saattaa olla enemmän kokemuksia sivuutetuksi tulemisesta, osattomuudesta ja kyvyttömyydestä vaikuttaa oman elämän kulkuun. Nämä lapsuuden kokemukset saattavat hankaloittaa osallistumista vaikuttamistyöhön, jos lapsi ei ole omassa lähiyhteisössään kokenut olevansa osallinen tai jos mielipiteen ilmaisemiseen ei ole kannustettu tai se on jätetty kuulematta.⁴⁸

Kyselymme tulokset ovat vain suuntaa-antavia, eikä niistä voi alhaisen vastaajamäärän vuoksi tehdä yleisempiä johtopäätöksiä. On myös mahdotonta tulkita, miten kyselyyn vastanneet nuoret arvioivat sitä, kuka ryhmän lapsista esimerkiksi kuuluu perheeseen, jossa toimeentulo on niukkaa. Kyselyn vastauksia voi kuitenkin peilata lasten vaikuttamistyöstä ja edustuksellisesta osallistumisesta liittyviin tutkimuksiin, joissa säännönmukaisesti esitetään huoli siitä, edustaako toiminta kattavasti eri lapsiryhmien näkemyksiä ja tarpeita. Eräs vastaajista oli kommentoinut kysymystä osuvasti:

"Kysymys siitä keitä vaikuttamistyössä oli mukana oli hämmäntävä, koska esimerkiksi seksuaalista suuntautumista, pakolaisuutta, köyhyyttä yms ei tuoda eikä ole pakko tuoda esille päätöksenteossa tai vaikuttamistyössä. Asioita tehdään yhdessä samalla viivalla eikä kenestäkään tai kenenkään taustasta tehdä numeroa. Nuorten kesken tasa-arvoinen suhtautuminen kanssajoihin yleensä toteutuu ja vaikuttamistyöhön otetaan kaikki mukaan ja päätöksentekijöitä valitaan taidon eikä kiintiöiden perusteella"

Nuoren vastauksesta voi päätellä, että vaikuttamistoiminnassa korostuu "asia edellä" -näkökulma ja työskentelyssä esille nostettavat asiat koskevat yleisesti kaikkia lapsia. Vastaavaa näkemystä on tuotu usein esille myös niiden lasten osalta, joiden elämään vaikuttaa jokin vamma. Lähtökohtana on, että nämä lapset eivät ole jotain erityistä tai erikoista, vaan lapsia muiden lasten joukossa. Vammaisuus ei myöskään oikeuta käsittelemään lapsia yhtenä homogeenisena ryhmänä, jolla on yhteiset ominaisuudet, tarpeet ja olosuhteet. Asioiden esille nostaminen yleisesti ei kuitenkaan poista sitä, että tarvitaan panostusta myös tämän lapsiryhmän kannalta erityisiin asioihin, jotka muutoin

47 Kiilakoski, Nivala, Ryyänen, Gretschel, Matthies, Mäntylä, Gellin, Jokinen, Lundbom 2012, s. 267.

48 Hipp & Pukkio 2016.

voivat vaikuttamistyössä jäädä sivuun tai huomiotta.⁴⁹

Kyselyyn vastanneet nuoret kertoivat myös, millä tavoin he ovat toiminnassaan yleisesti edistäneet kaikkien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Vastaajat toivat esille muun muassa seuraavia tapoja:

"Olemme tehneet videon, jossa kerrotaan vaikuttamismahdollisuuksista. Sitä levitetään koulujen kautta."

"Kampanjoimalla sen puolesta, kouluttamalla oppilaskunnan hallituksia."

"Olemme pyrkineet järjestämään laajoja ihmisryhmiä koskevia tapahtumia ja edustaneet aktiivisesti erilaisissa tilaisuuksissa."

"Olemme järjestäneet tapahtumia, koulutuksia, paneeleita ja toiminnallamme osoittaneet että myös nuorten ja lasten kannattaa antaa vaikuttaa asioihin."

Kyselymme vastaukset vahvistavat tutkimuksissa aiemmin esitettyä näkemystä: vaikuttamistyössä on välttämätöntä ottaa huomioon lasten ja nuorten erilaiset lähtökohdat osallistumisessa ja vaikuttamistyössä: osalla lapsista on joidenkin erityistarpeidensa vuoksi arjessa enemmän kuormittavia tekijöitä, jolloin omat voimavarat osallistumiseen ovat vähäisemmät ja osallistuminen edellyttää enemmän tukea aikuisilta.⁵⁰ Tarvitaankin vaikuttamisareenoita ja -muotoja, jotka on yleisesti suunnattu kaikille lapsille, jolloin toiminnassa esille nostettaviin asioihin saadaan monipuolisempia näkökulmia ja kehittämisideoita. Tällöin on vain riittävästi huolehdittava, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus olla vaikuttamistyössä mukana. Esimerkiksi esteettömyys ja saavutettavuus sekä mahdollisuus saada aikuisilta riittävästi tukea vaikuttavat merkittävästi siihen, voivatko lapset osallistua toimintaan yhdenvertaisesti. Toisaalta pitää huolehtia myös siitä, että lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa lapsiryhmänä tiettyjen, juuri heidän ryhmäänsä koskevien asioiden puolesta.⁵¹

49 Ahola & Pollari 2018.

50 Kiilakoski, Nivala, Ryyänen, Gretscher, Matthies, Mäntylä, Gellin, Jokinen, Lundbom 2012, s. 266.

51 Percy-Smith & Thomas 2010, s. 66–72.

4.

**Miten osallisuutta
voidaan edistää?**

KUVA 13.

Miksi lasten ja nuorten tulee saada osallistua ja vaikuttaa?

Mahdollisuus osallistua on lapselle kuuluva oikeus

- Tuo erilaiset elämäntilanteet näkyväksi
- Parantaa lasten asioiden päätöksenteon laatua
- Tuo aikuisille lasten ja nuorten näkökulmia
- Vahvistaa lasten ja nuorten käsitystä siitä, että he voivat vaikuttaa elämäänsä koskeviin asioihin
- Vahvistaa osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen tunnetta

Lähde: Lapsen osallisuus, Lastensuojelun käsikirja, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Miten lasten ja nuorten vaikuttamistyön mahdollisuuksia edistetään?

- Vaikuttamistoiminnalle tulee suunnata riittävästi resursseja, ja sen organisoitumista ja työskentelyä tulee tukea. Toiminnan jatkuvuus ja pitkäjänteisyys tulee turvata. Innostuneilla ja sitoutuneilla viranomais- ja ammattilaistahoilla on suuri merkitys toiminnan koordinoinnissa ja tukemisessa.
- Lasten ja nuorten vaikuttamistyölle tarvitaan rakenteita yhteiskunnan eri tasoilla. Rakenteissa tulee myös olla riittävästi innostavia ja työhön-sä sitoutuneita aikuisia.
- Vaikuttamisryhmissä tulisi olla laaja ja monipuolinen edustus eri lapsiryhmistä sekä tietoa ja ymmärrystä erilaisessa elämäntilanteessa olevien lasten asioista.
- Lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus toimia ja vaikuttaa myös muutoin kuin pelkästään nuorille suunnatussa toiminnassa.
- Lapset ja nuoret tarvitsevat riittävästi tietoa lapsiin ja nuoriin liittyvistä asioista, jotta he voivat muodostaa oman näkemyksensä niistä.
- Lapset ja nuoret tarvitsevat tietoa vaikuttamistyöstä ja toimintaan mukaan pääsemisestä.
- Tiedon tulee olla lapsille ymmärrettävässä muodossa, mielenkiintoisella tavalla esitettynä ja sitä tulee välittää niiden tiedonsaantikanavien kautta, joita lapset käyttävät.
- Lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan hyvien käytäntöjen levittämisestä tulee huolehtia. Niistä tiedottaminen ja niiden hyödyntäminen on tärkeää. Tässäkin asiassa olennaista on yhteistyö paikallistasolla, aluetasolla ja kansallisella tasolla sekä niiden välillä.
- Tarvitaan erilaisia matalan kynnyksen osallistumismuotoja lähellä lapsen arkea, jotta kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuuksia osallistua.
- Tarvitaan monipuolisesti eri lapsiryhmien vaikuttamistyön tukemista ja uusien vaikuttajaryhmien kehittämistä.
- Aikuisten asenteet vaikuttavat suuresti siihen, miten lasten ja nuorten vaikuttamistyö mahdollistuu ja onnistuu. Lapset tarvitsevat kannustamista ja tukea toiminnalleen. Lasten kyvykkyyteen ja halukkuuteen osallistua ja vaikuttaa tulee luottaa ja sitä tulee arvostaa.
- Lapsilla on oltava tehokkaita keinoja kertoa, mikäli heidän oikeuksiaan on loukattu, ja loukkauksiin on myös puututtava tehokkaasti.
- Lainsäädännön ja toimintapolitiikkojen tulee turvata ja vahvistaa lasten ja nuorten osallistumisoikeuksia ja mahdollisuuksia osallistua vaikuttamistoimintaan.
- Tarvitaan indikaattoreita, joilla voidaan mitata ja säännöllisesti seurata lasten osallistumisoikeuksien toteutumista ja vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Lähteet

- Ahola, Sanna & Pollari, Kirsi (2018) Lapsella on oikeus osallisuuteen – vammaisuudesta riippumatta. Päätösten tueksi 1/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavissa [www-osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135864/URN_ISBN_978-952-302-999-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135864/URN_ISBN_978-952-302-999-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Children Human Rights Defenders: The views, perspectives and recommendations of children across the world, 2018. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.childrightsconnect.org/wp-content/uploads/2018/09/DGD-REPORT_WEB_en_def_web.pdf](https://www.childrightsconnect.org/wp-content/uploads/2018/09/DGD-REPORT_WEB_en_def_web.pdf)
- Committee on the Rights of the Child, Day of General Discussion "Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders" 28.9.2018. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Discussion2018.aspx](https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Discussion2018.aspx)
- Eskelinen, Teppo & Gellin, Maija & Gretschel, Anu & Junttila-Vitikka, Pirjo & Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Koskinen, Sanna & Laine, Sofia & Lundbom, Pia & Nivala, Elina & Sutinen, Riikka (2012) Lapset ja nuoret kansalaistoimijoina. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.): Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118.
- Eurochild Conference 2018 Background Paper. Children's participation in public decision-making – a review of practice in Europe. Saatavissa [www-osoitteessa http://eurochild.eu/fileadmin/public/02-Events/2018/Eurochild_Conference_2018/2018_Conference-Background_Paper.pdf](http://eurochild.eu/fileadmin/public/02-Events/2018/Eurochild_Conference_2018/2018_Conference-Background_Paper.pdf)
- Frankel, Sam (2018) Giving Children a Voice: A Step-by-step Guide to Promoting Child-Centered Practice.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118.
- Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta, HE 309/1993 vp. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+309/1993](https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+309/1993)
- Hipp, Tiia & Palsanen, Kati (2014) Lasten osallistumisen etiikka – lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Kymmenen periaatetta. Lastensuojelun Keskusliitto. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.lsk.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf](https://www.lsk.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf)
- Hipp, Tiia & Pukio, Saana (2016) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jäkihuoltotyöhön. Lastensuojelun Keskusliitto. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.lsk.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf](https://www.lsk.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf)
- Hyvinvointi, osallisuus ja vapaa-aika. Kasvun kumppanit. Lapset, nuoret ja perheet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavissa [www-osoitteessa https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/hyvinvointi-osallisuus-ja-vapaa-aika](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/hyvinvointi-osallisuus-ja-vapaa-aika)
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.): Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118.
- Kiilakoski, Tomi & Nivala, Elina & Rynnänen, Aimo & Gretschel, Anu & Matthies, Aila-Leena & Mäntylä, Niina & Gellin, Maija & Jokinen, Kimmo & Lundbom, Pia (2012) Demokratiaemontin työkaluja. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.): Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118.
- Kiili, Johanna (2006) Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus lpanoiden osallistumisesta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavissa [www-osoitteessa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13311/9513924009.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13311/9513924009.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Kiili, Johanna (2013) "It's almost like official" – children's participation as a relational and spatial question. Qualitative Studies, 4 (1), 56–71.

- Kiili, Johanna (2016) Lasten edustuksellisen osallistumisen jännitteet kunnallisessa lapsiparlamenttitoiminnassa. Janus, 24 (2), 124–138. Saatavissa [www-osoitteessa https://journal.fi/janus/article/view/58682/20252](https://journal.fi/janus/article/view/58682/20252)
- Kuntalaki 410/2015. Saatavissa [www-osoitteessa Finlex https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410)
- Lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Kyselyraportti lapsen oikeuksista, toimintaympäristöstä ja osallisuudesta. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 2017. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten-LOS-kysely-2017-raportti.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten-LOS-kysely-2017-raportti.pdf)
- Lapsen osallisuus, Lastensuojelun käsikirja, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavissa [www-osoitteessa https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus)
- Lapsiasiavaltuutetun Lapsen oikeus tulla kuulluksi -pyöreän pöydän keskustelun 31.10.2016 muistio LAPS/3/2016. Saatavissa [www-osoitteessa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/11/Pyorean_poydan_keskustelu_lasten_osallisuudesta_31.10.2016_MUISTIO.pdf](http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/11/Pyorean_poydan_keskustelu_lasten_osallisuudesta_31.10.2016_MUISTIO.pdf)
- Lastensuojelun Keskusliiton strategia 2018–2021 Koska lapset ovat tärkeintä, mitä meillä on. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/LSKL_STRATEGIA.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/LSKL_STRATEGIA.pdf)
- Lastensuojelun Keskusliiton toimintasuunnitelma 2018–2019. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Toimintasuunnitelma-2018-2019_korjattu.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Toimintasuunnitelma-2018-2019_korjattu.pdf)
- Nuorten osallistumis- ja kuulemisjärjestelmän vaikuttavuus. Patio, 2017. Saatavissa [www-osoitteessa http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/nuorten-paasy-vaikuttamaan](http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/nuorten-paasy-vaikuttamaan)
- Percy-Smith, Barry & Thomas, Nigel (2010) A Handbook of children and young people's participation: perspectives from theory and practice. London: Routledge.
- Stenvall, Elina (2018) Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallisuus, toimijuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Acta Universitatis Tamperensis 2407. Saatavissa [www-osoitteessa http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/104221/978-952-03-0820-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/104221/978-952-03-0820-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731)
- YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) Lapsen oikeus tulla kuulluksi. Saatavissa [www-osoitteessa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf](http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Saatavissa [www-osoitteessa Finlex https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060](https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060)
- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. Saatavissa [www-osoitteessa Finlex https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2](https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2)
- "Älkää säästäkö tyhmästi lastenne kustannuksella" – Lasten ja nuorten mielipiteitä hallituksen rahankäytöstä. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 2015. Saatavissa [www-osoitteessa https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Rahankayttoselvitys_verkko.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Rahankayttoselvitys_verkko.pdf)

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
Armfeltintie 1, 00150 Helsinki
puh. (09) 329 6011
toimisto@lskl.fi | www.lskl.fi